

Modernismens århundrade?

En undersökning av tre offentliga skulpturer i Eslöv

Malin Andersson

Konstvetenskap, Sektionen för Humaniora,
Högskolan i Halmstad
C-uppsats, 15 hp, höstterminen 2012
Handledare: Helen Fuchs

Sammanfattning

Jag har i min undersökning inriktat mig på konsten utanför konsthistorieskrivningen. De verk jag har valt att studera är tre offentliga skulpturer placerade i Eslöv- *Leda och svanen*, *Prima Vera* och *Morgon*. Dessa verk är valda då de alla kom till staden under 1950-talet och inget av dem är gjort i den modernistiska tradition som konsthistorien berättar om för tiden. På detta sätt får jag även möjlighet att uppmärksamma konst i en liten stad som annars inte brukar ges så mycket plats. Även om motiven har klara likheter och går att se ur ett genusperspektiv, då de alla föreställer unga nakna kvinnor, är varken genus eller motiven i sig något jag fokuserar på i min undersökning.

Jag har velat se på vilket sätt den konst jag har undersökt skiljer sig från den konstkonsthistorien berättar om vid den här tiden. De undersökta verken följer en mer klassisk bildtradition av föreställande motiv medan konsthistoriska översiktsverk vid den här tiden fokuserat mycket på abstrakta uttryckssätt, stränga geometriska former, nya material och skulpturer som utmanar betraktarens upplevelse av rummet. I konsthistorisk mening kan de verk jag har undersökt kanske inte klassas som moderna, men att de därmed inte skulle vara intressanta uttryck för sin tid är fel och därmed borde även dessa verk nämnas i konsthistoriska översiktsverk.

Samtiden verkar ha uppskattat dessa skulpturer, även om en av dem – *Leda och svanen* av Helge Högbom, väckte debatt i stadsfullmäktige när den skulle köpas in. Det fanns de som ansåg att staden inte hade råd med sådan utsmyckning och att om man tvunget skulle ha en skulptur fick det vara en som var mer tilltalande än den här. *Prima Vera* av Michele Paszyn har blivit mer omtalad de senaste åren än när hon kom till Eslöv men hon ansågs både då och nu som en av stadens förnämsta offentliga skulpturer. *Morgon* av Nils Möllerberg skänktes till staden av Sparbanken och det ansågs som en mycket fin gåva till det nya modernistiska medborgarhuset.

Placeringen är en viktig del när det kommer till offentliga verk och därför något jag undersökt närmare hos dessa tre skulpturer. *Leda och svanen* köptes in specifikt för den plantering hon står i, man ville skapa en centralpunkt. Hennes närvaro gör att planteringen blir till en fast plats och inte bara en yta som blev över mellan husen. *Prima Vera* ställdes från början i en relativt undanskymd plantering bredvid kyrkan, men på grund av flera stöldförsök flyttades hon till en mer synlig plats framför gamla rådhuset 2011. *Morgon* står bredvid eldstaden i medborgarhuset. Det är en olycklig placering då man där inte har möjlighet att gå runt verket vilket gör att man missar ryggtavlan. Konstnären Möllerberg är känd för sina vackert skulpterade ryggar och just denna skymda rygg är särskilt intressant då man där tydligt ser att kvinnan knäpper sin Bh vilket förklarar namnet på skulpturen.

Som utgångspunkt för min uppsats har jag använt Maria Görts avhandling *Det sköna i verklighetens värld* då hon där visar upp det glapp som finns mellan konsthistorien och konsten som inspirerat mig i min undersökning.

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Introduktion	4
Syfte och problemformulering	4
Teori och metod	4
Material	5
Disposition	5
Undersökning	6
Offentliga miljöer 1900-1950	6
Vad Konsthistorien berättar	7
”Leda och svanen”, 1951	10
”Prima Vera”, 1956	14
”Morgon”, 1959	17
Slutdiskussion.....	23
Käll- och litteraturförteckning.....	27
Tryckta källor	27
Otryckta källor	28
Tidningsartiklar	28
Webbsidor	29

Inledning

Introduktion

Författarna till konsthistorien under 1900-talet har en tendens att alltid blicka framåt, det är utvecklingen, det nya, framtiden som är den röda tråden i berättandet och det är denna man som student, museibesökare eller bara intresserad allmänhet får lära sig att följa. Så har det åtminstone varit under en väldigt lång tid, men de senaste åren har en förändring börjat märkas. Kanske finns det en poäng i att titta bortom de skygglappar konsthistorien satt upp för oss. Detta märks till exempel genom att man försöker bredda konsthistorien genom att ta in kvinnor, minoriteter, folk från andra världsdelar än Europa och USA och att Konsthistoriens status som absolut sanning har suddats ut. Trots detta märks fortfarande en stor skillnad mellan konst och Konsten, mellan det som ges plats och diskuteras och det som flest människor utanför konstvärlden har en koppling till. Vi är fortfarande präglade av tankesättet att en viss tid skapade en viss typ av konst. Så vad händer med allt det andra? Det som inte tas upp i konsthistorien.

Syfte och problemformulering

Jag vill genom denna uppsats undersöka konst som vanligtvis hamnar i periferin av konsthistorieskrivningen då den inte anses typisk för sin tid. Fokus ligger på tiden för verkens placering i Eslöv, det vill säga 1950-talet. Jag vill genom uppsatsen även uppmärksamma konst i en liten stad som annars inte brukar ges plats i några större sammanhang. Verken jag har valt att undersöka är *Leda och svanen*, 1951, gjord av Helge Högbom, *Prima Vera*, 1956, av Michele Paszyn och *Morgon*, 1959, av Nils Möllerberg. Detta är tre verk som alla har unga, nakna, kvinnor som motiv och är skapade av män. Genusaspekten kan därmed kännas nära till hands men detta är inget som intresserar mig i min undersökning och jag kommer därför inte att ta upp den. Jag fokuserar inte heller speciellt mycket på motiven i själva undersökningen, däremot kommer jag att ta upp något kort om det i min slutdiskussion. Jag har i undersökningen utgått ifrån fyra frågeställningar - Hur uppfattades skulpturerna i samtiden? Hur påverkar skulpturerna platsen där de står? Och hur påverkas skulpturerna av platsen där de står? Hur skiljer sig dessa skulpturer från den konst som tas upp i konsthistorien från tiden? Jag nämner även kort hur staden ser på sina verk idag och hur detta arv har förvaltats.

Teori och metod

Jag har velat undersöka konsten som inte nämns i historieskrivningen och blivit inspirerad av Maria Görts avhandling *Det sköna i verklighetens värld* från 1999. Den behandlar akademisk konst i Sverige under senare delen av 1800-talet, en tid som i konsthistorieskrivningen präglas av opponenter; konstnärer som var emot de akademiska traditionerna och som hämtat inspiration ifrån impressionisternas sätt att måla. Den akademiska konsten hamnar utanför de ramar modernismen har satt upp för historieskrivandet, som den felande länken och blir därmed något som inte behandlats. Görts visar på glappet mellan konsten och konsthistorien, ett glapp som jag också ser och använder mig av i min undersökning.

Jag har valt att undersöka dessa verk då de alla kom till Eslöv under 1950-talet och inget av dem är gjort i den modernistiska tradition som konsthistorien redogör för från denna tid. De källor jag har använt har jämförts och granskats kritiskt utifrån den bas Görts avhandling har gett mig. Vissa av frågeställningarna har jag fått inspiration till från Linda Fagerström och Elisabet Haglunds antologi *Plats, poetik och politik*. Det är främst inledningen av boken där

de beskriver vad det är som definierar offentlig konst och vilka olika uttryck denna konst kan ta jag har använt mig av.

Material

Då jag vill undersöka synen på skulpturerna i samtiden har jag använt mig mycket av tidningsartiklar från 50-talet, men även nyare från 90-00 talet. De äldre artiklarna har jag fått tillgång till genom Eslövs stadsbibliotek och Skissernas museums samlingar och de nyare, de från 2000-talet, finns tillgängliga via internet. Skulpturerna i sig är också en viktig källa i sammanhanget. Jag har även använt mig av protokoll från 50-talet för Eslövs konstråd och stadsfullmäktige för att se hur man tänkte vid inköp och placering, dessa finns i Eslövs kommunarkiv. Jag har ställt några korta frågor till förvaltningschefen för kultur och fritid i Eslöv, Ulrika Odenius, och undersökt både vad som står i turistbroschyrer och på kommunens hemsida om den offentliga konsten i Eslöv för att få en uppfattning om hur konsten presenteras. Information om konstnärerna har jag hittat i konsthistoriska översiktverk av olika slag, i konstnärslexikon och i broschyrer.

Bland tidningsartiklarna från tiden fanns det mest material om *Leda och svanen*, det fanns något kort om *Prima Vera* och ett par artiklar om *Morgon*. I de senare tidningsartiklarna har *Prima Vera* varit mer omskriven än de andra, orsakerna till detta diskuteras senare. När det gäller konstnärerna finns det mest om Nils Möllerberg, letar man lokalt hittar man lite om Helge Högbom men Michele Pazsyn finns det i princip ingenting om. Även detta återkommer jag till längre fram i texten.

Disposition

För att ge bakgrund till mitt material börjar jag med en kort redogörelse för hur den offentliga miljön i Sverige såg ut och växte fram. "Offentliga miljöer 1900-1950" behandlar även kort aspekter av konstpolitiken som fördes under dessa 50 år i Sverige.

"Konsthistorien berättar" syftar till att kort sammanfatta det händelseförlopp som förmedlas i de översiktverk om svensk 1900-tals konst jag har använt. Då jag skriver om svensk konst är det händelseförloppen i Sverige som beskrivs, även om den i mångt och mycket hänger ihop med hur det såg ut i resten av Europa. Detta avsnitt är delvis tänkt som bakgrundinformation men även till för att kunna jämföra den konst jag undersöker med konsten som konsthistorieskrivningen för fram från samma tid.

I "Leda och svanen, 1951", "Prima Vera, 1956" och "Morgon, 1959" redogör jag för skulpturerna var för sig utifrån aspekter som placering, konstnärerna som skapat dem och hur skulpturerna kom till Eslöv.

Undersökning

Offentliga miljöer 1900-1950

Tack vare 1800-talets industrialisering hade arkitekterna i början av 1900-talet möjlighet att arbeta med helt nya material som gjorde att det blev både enklare och gick snabbare att bygga.¹ Utvecklingen gick fort framåt och även om ekonomin dalade något efter första världskriget slut, 1918, fanns framtidstron kvar. Tekniken och den nya industrin var vägen framåt till ett nytt välmående och mer demokratiskt Sverige. Trångboddhet och brist på bostäder var ett utbrett problem. Under slutet av 10-talet och början 20-talet blev massproduktion ett sätt att höja levnadsstandaren för de mindre bemedlade i samhället. Det gav även stor spridning åt de formgivares och arkitekters arbeten som stod som modell åt de massproducerade tingena som industrin tillverkade.² Viljan att förändra var stark främst hos den yngre generationen och man försökte både påverka och använda sig av politiska beslut för att få fram det utopiska samhälle många vid den här tiden drömde om.

1925 ägde Parisutställningen rum. Svenska konstnärer mötte här idéerna som bland andra Le Corbusier uttryckt om hur konstens och arkitekturens roll i samhället borde se ut för att skapa ett bättre liv.³

Tack vare att Sverige inte deltog i andra världskriget hade vi under denna period, mitten av 30–50-talet, en stark ekonomisk tillväxt, den starkaste i världen faktiskt.⁴ Tanken på samhället som ett kollektiv var vid den här tiden stark och med det följde att man ville hitta enkla lösningar för många på kort tid. På bara ett par decennier hade urbaniseringen gjort att fler människor vid början av 40-talet jobbade inom industrin än i jordbruket i Sverige. Detta påverkade väldigt mycket i samhället, till exempel fick socialdemokraterna större politiskt stöd. Arbetarklassens inflytande växte därmed vilket avspeglades både i de beslut som fattades och den konst som skapades, folkhemstanken var rotad. Då bostadsfrågan fortfarande var ett stort problem i Sverige var det här mycket av krutet lades för att skapa ett samhälle för den moderna människan att leva i, svaret blev funktionalism. Då funktionalismens bostäder var uppbyggda av relativt enkla former och saknade storskalig fasadutsmäckning var de enkla att snabbt bygga många av. Även flera offentliga byggnader, tågstationer, flygplatser och skolor byggdes i ”funkisstil”.⁵

Folkhemstanken genomsyrade inte bara bostadsbyggandet i Sverige utan även kulturpolitiken.⁶ Konsten skulle användas för att fostra och utbilda folket till goda medborgare och inte längre vara ett begränsat nöje för över- och medelklassen. Konsten skulle föras ut till arbetarna.⁷ Depressionsåren under början av 30-talet hade gjort att många konstnärer haft svårt att försörja sig och medfört en debatt om konstnärernas roll i samhället. En utredning hade tillsatts 1935 som syftade till att se hur konstnärerna och konsten kunde användas i

¹ Bengt Lärkner, ”1900-1950”, i: Johannesson, Lena. Red., *Konst och visuell kultur i Sverige. 1810-2000*, 2007, s. 176-179

² Lärkner, ”1900-1950”, s. 179

³ A a, s. 179

⁴ A a, s. 184

⁵ A a, s. 188-189

⁶ A a, s. 220-222

⁷ A a, s. 220

samhället. Som resultat inrättades statens konstråd 1937 och enprocentsregeln, som sa att minst en procent av kostnaden för statliga byggnadsverk skulle reserveras för konstnärlig utsmyckning, infördes.⁸ Även om inte regeln i sig blev så långvarig på grund av kriget och nödvändigheten att spara in på material fortsatte man att ha detta som mål, även om det i realiteten sällan blev så. Statens konstråd sysslade främst med att ordna offentliga utsmyckningar och tävlingar men idén om att nå folket med konsten användes även i den privata sektorn, här kanske inte lika mycket för att bilda folket utan mer för att få en bra och trivsamt miljö att arbeta och leva i. Vilket även var ett mål för Statens konstråd.

Under 1930-40 talet var det många konstnärer som på något sätt var engagerade i monumentalkonst eller offentliga verk. Ord som demokrati, bildning, allmänintresse och god konst var vägledande och flera organisationer, till exempel Konstnärernas riksorganisation, Riksförbundet för bildande konst och Folkrorelsernas konstfrämjande bildades för att föra ut, lära folket om och förse dem med konst.

Under kriget blev det svårt för konstnärer att resa ut i Europa och få inspiration. I och med krigsslutet blev det full aktivitet i konstlivet igen och den framtidstro och optimism som funnits under 30-talet men tagit paus under krigsåren kom så småningom tillbaka.⁹ 1945 anordnades utställningen *God konst i hem och samlingslokaler* på Nationalmuseum i Stockholm som ett sätt att bekämpa det man ansåg var dålig konst, den så kallade hötorgskonsten och visa på den goda uppfostrande roll konsten skulle ha i de nya miljöer man nu skulle bygga.¹⁰

Vad Konsthistorien berättar

Den bildkonsthistorien ger genom konsthistoriska översiktsverk av 1900-talet är av ett sekel som till större delen dominerades av modernismen. Utifrån den modernistiska stommen utvecklades sen flera grenar eller ”ismer”. Det började vid slutet av 1800-talet med impressionismen som visade vägen bort från den akademiska traditionen. De följdes snart av kubister, futurister, fauvister, naivister et cetera under de första decennierna av 1900-talet.¹¹ Dessa blev föregångarna, avant-gardet, de som ville föra konsten framåt och utveckla den. Men 20-talet blev i Sverige en tid med ett stort intresse för nyklassicismen. Intresset för den äldre konsten, främst sent 1700-tal och 1800-talet, ökade och Italien blev återigen landet man skulle åka till. Detta blev då både en återgång till den akademiska traditionen och en motreaktion mot modernismen. Realismen gjorde ett återtag i svensk konst, det kyligt iakttagande och detaljrikt avbildande i en ofta sval färgskala.¹² Som kontrast växte även intresset för det nonfigurativa måleriet fram under denna period. Flera svenskar kom under sina vistelser i Paris i kontakt med konstskolor som drevs av kubister, postkubister och purister. Maskiner och teknik var ett dominerande motiv, i olika grader av abstraktion.¹³ Ett försök att samla dessa konstnärer och ”skolor” gjordes i samband

⁸ A a, s 220- 221

⁹ Elisabeth Lidén, *Sveriges konst 1900-talet del 1. 1900-1947*, s. 155

¹⁰ Beate Sydhoff, *Sveriges konst 1900-talet del 2. 1945-1975*, s. 8-10

¹¹ Lidén, *Sveriges konst 1900-talet del 1*.

¹² A a, s. 75, A a, s. 88

¹³ A a, s. 91-96

med Stockholmsutställningen 1930 av Otto G. Carlsund. Det blev en stor besvikelse för arrangörerna och de deltagande konstnärerna som knappt lyckades sälja något av det som ställdes ut. Flera av de som ställde ut på denna utställning fortsatte att hämta inspiration och utvecklas med inflytande från Paris.¹⁴

Surrealismen hade redan på 20-talet etablerats på kontinenten och under 30-talet spreds den även till Sverige. Några konstnärer tog mycket intryck av surrealismens tankar att drömmar och det undermedvetna kunde fungera som inspiration till eller bli faktiska motiv. Men det blev ingen stor rörelse i Sverige utan några enstaka som fick mycket publicitet i svensk press.¹⁵

Då 20-talet förespråkade återhållsamhet kom under 30-talet färgen tillbaka i måleriet. Flera grupperingar framträdde där färgen stod i centrum och visade på olika sätt att använda den.¹⁶ Men 30-talet var också ett decennium av mycket oro, ekonomisk och politisk, vilket tog sig uttryck i konsten genom motivval, symboler och ställningstagande hos konstnärerna.¹⁷

Under 40-talet präglades världen av krig. Även om Sverige inte var direkt inblandat påverkades ändå konstnärerna både av stämningen som rådde och av att de inte kunde resa. De kunde ta sig till Köpenhamn där en del av konstlivet i Europa fortfarande kunde göra sig påmint och ge inspiration. Det kom även konstnärer till Sverige för att söka skydd undan nazisterna som kunde ge nya synsätt. Men sammanfattningsvis skildrade både de samtida kritikerna och de som senare skrivit konsthistoria den här perioden som att svensk konst i stort sett gick på sparlåga, ”de fem magra åren”.¹⁸

Krigsslutet innebar öppnade gränser, möjlighet att resa, en comeback för utställningsverksamheten, som delvis hade legat nere under krigsåren och återvändande optimism.¹⁹ Flera strömningar återupptogs och utvecklades till exempel surrealismen den konkreta konsten.

De som följde den konkreta konstens principer ville visa på skillnaderna mellan den konkreta konsten och abstrakt och surrealistisk konst. Den geometriska strukturen blev central i det konkreta måleriet och man hade som mål att utföra monumentalmåleri och att samarbeta med det nya samhället som skulle byggas upp genom arkitekturen och de offentliga rummen. Även delar av debatten känns igen från 30-talet, till exempel vilken roll konstnären har i samhället. Men även mycket kom upp till ytan vid den här tiden som fortfarande diskuteras, till exempel förhållandet mellan konsten och publiken, konsten för konstens skull och konstens ”renhet”. Konkretisterna tänkte sig att då deras konst inte utgick ifrån något mer än färgen och formen var den gångbar överallt, det krävdes ingen förkunskap för att förstå, tolka eller uppskatta den.²⁰

Konkretisterna lyckades ta sig in väl i de offentliga rummen med flera stora verk, allt från väggmålningar till glaspärtier och draperier. Efterhand började konkretisterna mer och mer gå

¹⁴ A a, s. 100, 104

¹⁵ Lärkner, ”1900-1950”, s. 208-209

¹⁶ Lidén, s. 122-135

¹⁷ A a, s. 137-150

¹⁸ A a s. 151

¹⁹ A a, s.155

²⁰ Yvonne Eriksson & Bia Mankell, ”1950-2000”, i: Johannesson, Lena. Red., *Konst och visuell kultur i Sverige. 1810-2000*, 2007, s. 228- 230

ifrån de stränga geometriska formerna konsten haft i början, de utvecklade olika stilar var och en men alltid med en hög grad av abstraktion och konkretiska ideal som bas.

Konkretisterna skapade även tredimensionella verk och det fanns skulptörer som arbetade vidare i den konkretistiska andan. De hade ett mål i att inte lämna naturen och dess former men heller inte direkt avbilda dem.²¹ Liksom de målade konkretisterna hade skulptörerna en inriktning mot de offentliga rummen, flera av dem fick också sina verk placerade där. Under 50-talet fanns det ett antal debatter som fördes i konstkretsar. En av dessa debatter rörde betydelsen av rummet när man skapade konst: Hur påverkar rummet konstverket, vad tillför rummet verket, hur kan vi utnyttja rummet? Alltså, beroende på vilken plats man placerar ett verk kan det uppfattas på olika sätt. Även betraktaren hjälper till att skapa verket utifrån sin egen plats rummet. En annan livligt debatterad fråga var kampen mellan de som förespråkade verklighetsavbildande och de som ville ha abstraktion i konsten.²²

Abstrakt expressionism är en beteckning som ibland används för alla de olika former av abstrakta bilder som uppkom efter kriget, även ”informell konst” används i detta sammanhang.²³ Flera var de konstnärer som arbetade på detta sätt, i både Sverige, Europa och USA på 50-talet. Det var inte ovanligt att man valde att skildra naturen inom ramarna för detta måleri. Annars var 50-talet i Sverige ett årtionde för gränsöverskridande på många sätt. Samarbetet mellan konstnärerna och arkitekterna fortsätter i de nya bostadsområdena men även i andra viktiga byggnader som skolor och kommunhus. Konsten, konsthantverket och formgivningen tar stöd ifrån varandra för att skapa bra design för det moderna hemmet.²⁴ Men även inom konsten, mellan olika traditioner, skolor och material, kan man se att intresset för att ta intryck ifrån flera olika håll för att skapa något nytt och modernt är på väg att slå igenom.²⁵ Konstnärerna är väl medvetna om och har ofta under sina resor kommit i kontakt med de större europeiska strömningarna, kubism, surrealism och olika former av konkret och abstrakt konst. Även nya strömningar som spontanism som har sina rötter i vissa av dessa strömningar har börjat göra intåg i den svenska konsten. I och med krigslutet och öppnandet av gränserna krympte världen något och inspiration från både Europa, USA och Asien började strömma in.²⁶ Men man intresserade sig även för äldre konst, 1700 och 1800-talet i Europa men för de som blickade mot Asien även mycket äldre konst. Man provade nya material, återupptäckte gamla och hittade nya användningsområden för dem.²⁷

För skulpturen gick det inte lika fort som för måleriet att bryta med traditionerna.²⁸ På 20-talet var det inte så många svenska skulptörer som påverkades av den avantgardistiska skulptur som kom fram på vissa ställen i Europa, ofta inspirerad av kubismen.²⁹ I Sverige var det först

²¹ Sydhoff, *Sveriges konst 1900-talet del 2*, s.44

²² Sydhoff, s. 38, 44, 50

²³ A a, s. 83

²⁴ Lärkner, s. 214-215

²⁵ Sydhoff, s. 63-73, 78, 83-92

²⁶ A a, s. 83-89

²⁷ A a, s. 90-93

²⁸ Lärkner, s.170

²⁹ Louise Lyberg, ”Skulptur” i: *Svensk konsthistoria*, s. 484

på 50-talet som några större förändringar började ses och på 60-talet som de slog igenom på allvar. En av förklaringarna till att förändringarna kom då kan vara tillgängligheten i det offentliga rummet som skapats.³⁰ Nya miljöer gav nya möjligheter åt konstnärerna. Men även att man helt enkelt inte kunde komma längre i den gamla traditionens banor. Att skapa skulpturer efter modell med kunskaper från bildhuggeriet hade gjorts i flera hundra år och nu hade man nått en höjdpunkt, man behövde något nytt.³¹ I och med de tankar om rummet som formulerades under 50-talet bereddes också en väg för lekskulpturer och konceptuella verk.³²

”Leda och svanen”, 1951

Historia

Konstrådet i Eslöv bildades 1946.³³ Redan 1950 ansåg man att planteringen Trekanten saknade något, det behövdes en skulptur eller fontän av något slag, bassängen att ställa den i fanns redan.³⁴ Man tillsatte en utredning som leddes av vice ordförande, advokaten Helmer Währe, för att hitta ett lämpligt verk.³⁵ Året efter kom frågan upp igen.³⁶ Herr Währe berättade då att konstnären Helge Högbom hade erbjudit dem att köpa ett av sina verk *Leda och svanen*. Varför man fastnade för just detta erbjudande och denna konstnär har inte framgått men enligt turistguiden anses verket som ett av Högboms bästa.³⁷ Det var en vattenskulptur, det gick ett rör inuti svanen som gjorde att den kunde spruta vatten från näbben. Skulpturen verkar alltså inte ha varit ett beställningsjobb utan en redan befintlig idé hos Högbom. Konstnären hade en modell i gips som ställdes upp i rådhuset för att betraktas och godkännas. Man hade till och med skaffat sig ett expertutlåtande om skulpturen och platsen från en Fil. Doktor Adolf Anderberg i Malmö för att vara säker på att det var ett rätt och riktigt beslut man fattade, som var värt pengarna. Anderberg skrev i sitt utlåtande: ”Det ex. i gips föreställande Leda och svanen som förevisats mig synes mig fylla ganska högt ställda krav på ett bildverk ute i det fria. Gruppen visar en klart genomtänkt form, och själva figuren har tack vare behagfulla konturer och ett vackert rörelseschema en ej ringa charm. Den mig förevisade öppna platsen förefaller mig idealisk för anbringande av ett skulpturverk, och jag tvivlar ej på att Högboms grupp där skulle komma väl till sin rätt samtidigt som den åt ifrågavarande anläggning skulle skapa en väl behövlig centralpunkt.”³⁸ Han ansåg alltså att platsen behövde ett konstverk för att komma till sin rätt. Högboms skulpturförslag verkar här ha tilltalat honom utifrån estetiska principer som framstår som klart akademiska.

³⁰ Thomas Millroth, ”Bildkonsten” i: *Signums svenska konsthistoria, konsten 1950-1975*, s. 130-131

³¹ A a, s. 131

³² A a, s. 130-131

³³ Ann Lagerwall, ”Eslöv i årtal, 1911-1951”, *eslovskommun.se*, <http://www.eslov.se/kommunpolitik/kommunhistoria/esloviartal19111951.7490.html> senast läst: 13-01-03

³⁴ [Osign], ”Trekanten får vacker skulptur till hösten”, *Arbetet*, 51-05-18

³⁵ Konstrådet i Eslöv sammanträdesprotokoll, 50-9-25

³⁶ Konstrådet i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 51-05-17

³⁷ Helen Nilsson, ”Leda och svanen”, *eslovskommun.se*, <http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/ledaochsvanen.10644.html>, senast läst: 12-11-27

³⁸ Konstrådet, protokoll, 51-05-17

2,500 kr ville konstnären ha, då ingick att han medverkade vid ciseleringen och det kostade lika mycket att få verket gjutet i brons, plus en kostnad på 500 kr för sockeln.³⁹ Konstrådet beslutade sig för att de ville ha verket och bad därför stadsfullmäktige om 5,500 kr i anslag för att köpa det. Men skulpturen väckte debatt i stadsfullmäktige. Fru Sandberg, medlem i planteringsstyrelsen med ansvar för Eslövs stads planteringar, yrkade avslag.⁴⁰ Hon menade att ingen i planteringsstyrelsen tyckte om skulpturen och hon personligen hade invändningar mot hur den såg ut. Bland annat tyckte hon att svanen liknade en sten.

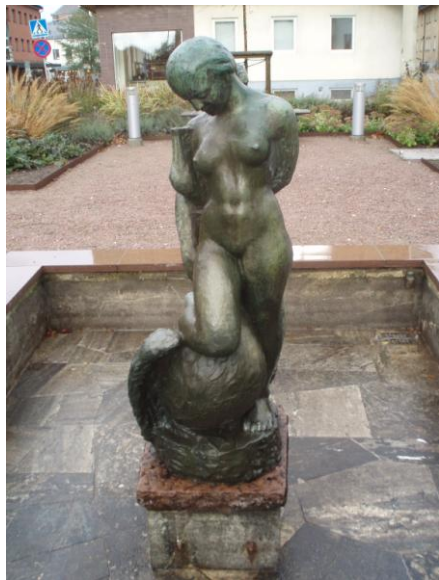

Bild 1-2. *Leda och svanen*

Redaktör Martin Persson, ordförande i konstrådet, satt med vid mötet och berättade att rådet varit enigt i sitt beslut att införskaffa verket. Han menade att alla konstverk hade detaljer man kunde kritisera vilket fick fru Sandberg att gå igång igen då svanen inte var en detalj i det här fallet utan en viktig del av verket. För övrigt ansåg hon att Trekanten kostat tillräckligt med pengar och var bra som den var, en skulptur skulle få den att se alldeles för prålig ut och skulle där tvunget vara en fick den vara mindre. Gipsavgjutningen av *Leda och svanen* var 1,1 m hög.⁴¹ Hennes motivering var att tiderna inte lämpade sig för onödiga utgifter. Herr Penser, ledamot i stadsfullmäktige, tog nu till orda. Han höll med fru Sandberg att det var ekonomiska orostider men påpekade samtidigt att de aldrig igen skulle få en sådan angenäm skulptur till ett sådant billigt pris. Dessutom var en skulptur en engångskostnad, om man behövde skära ner lite kanske man kunde göra det på en plantering som kostade i underhåll. De hade för övrigt bara sett skulpturen i gips och han var säker på att den skulle se annorlunda ut i brons. Stadsfullmäktige beslutade bifall och gav konstrådet pengarna utan votering.⁴² Redan vid nästa möte för konstrådet, som ägde rum ett par dagar senare, hade avtal upprättats med konstnären och gipsskulpturen skickats iväg till gjuteriet. Den 31/10 kunde så slutligen

³⁹ Konstrådet, protokoll, 51-05-17.

År 1951 kostade verket 5500kr, enligt http://www.myntkabinettet.se/web/Rakna_ut_peningvardet.aspx, motsvarar det 81 465,81 kr i 2010 års penningvärde.

⁴⁰ [Osign] "Fru Sandberg ansåg att Eslöv ej har råd med skulpturverk; men stadsfullmäktige tyckte annorlunda", *Skåningen*, 51-05-26

⁴¹ [Osign], *Arbetet*, 51-05-18

⁴² Stadsfullmäktigeprotokoll, § 17, 51-05-25

verket sätts upp på sin plats, planteringen Trekanten, i Eslöv.⁴³ Det var en rätt stor händelse då detta var det första konstverk staden köpt själva, de man redan hade var skänkta av privatpersoner. Men ingen officiell invigning ordnades, bara personer som varit viktiga i processen närvarade, bland andra ordförande och vice ordförande i konstrådet Martin Persson, Helmer Wåhre och konstnären Helge Högbom träffades för att betrakta verket installerat och på plats. Gipsskulpturen fick staden behålla, planen var att den skulle sättas upp i det nya Medborgarhuset som höll på att byggas. Om den verkligen ställdes upp där vet jag inte, men staden har kvar den och för tillfället finns den på Eslövs stadsbiblioteks vind.⁴⁴

Plats

Leda och svanen är placerad vid planteringen Trekanten i centrala Eslöv. Det är en delvis upphöjd yta mellan husen, omringad av vägar. Namnet Trekanten har funnits länge, kanske ända sen mitten av 1800-talet och kommer förmodligen ifrån att vägarna runt platsen bildar just en trekant. Det är inte mer än ett stenkast till stationen, medborgarhuset, stadsparken och Stora torg. Längs kanterna är det rabatter och ytan inuti är grusbelagd med några mindre träd och bänkar utplacerade. I mitten finns det nersänkta kar som skulpturen står i.

Bild 3. Planteringen Trekanten

Att där skulle finnas en skulptur/fontän av något slag verkar ha varit självklart då grunden och bassängen för denna redan fanns på plats när man började leta efter ett lämpligt verk. Tanken var att skulpturen skulle bli den efterlängttade medelpunkt man ansåg att platsen behövde. *Leda och svanen* är platsspecifik i den mening att verket köptes in för just den här platsen. Och den har stått kvar där sen dess. När skulpturen kom dit 1951 låg planteringen bredvid det nya posthuset, idag huserar Blomsterbergs Möbler i lokalerna.⁴⁵ Planteringarna gjordes om 2010 inför Eslövs stads hundraårsjubileum 2011. Det är mestadels låga växter vilket gör att skulpturen får mycket fokus och bänkarna är centrerade kring den ände av planteringen som är närmast skulpturen.

⁴³ [Osign], "Eslöv har fått ett nytt konstverk", *Arbetet*, 51-11-01

⁴⁴ Ulrika Odénus, mailintervju, 12-11-14

⁴⁵ [Osign], *Arbetet*, 51-11-01

Konstnären

Helge Högbom var en skånsk konstnär född 1910 i Malmö. Han arbetade som skulptör och målare och var utbildad vid William Zadigs skulpturskola i Malmö. Han har varit flitig som utställare, både med grupper och med separatutställningar. 1937 var han för första gången med i Skånes konstförenings jurybedömda årligt återkommande utställning. Med dem ställde han sen ut oavbrutet mellan åren 1937-47 och även 1949, 51 och 54-56.⁴⁶ Han hade en separatutställning på Malmö Rådhus 1941 och 1942 deltog han i HSB:s utställning ”God konst i alla hem”.⁴⁷ Han deltog även i utställningar för olika konstföreningar, såsom Klippans och Trelleborgs innan han 1951 blev medlem i konstföreningen Aura i Lund och ställde ut med dem samma år. Porträtt verkar vara ett favoritmotiv hos honom då han ställt ut både med akvarellporträtt och porträttskulpturer och även blivit mycket omtyckt för dessa, främst hans barnhuvuden i marmor.⁴⁸

Aura

Den 20 februari 1928 bildades konstföreningen Aura i Lund, namnet skulle tolkas i betydelsen vindfläkt. En av de som föreslog namnet och var med när beslutet fattades var Helmer Whåre, som senare även skulle bli ordförande för Skånes konstförening och vice ordförande i Eslövs konstråd.⁴⁹ En av anledningarna till grundandet vara att professorn och chefen för universitetets konstmuseum, Ewert Wrangel gick i pension detta år vilket ledde till att universitetshuset, som hade en öppen utställningslokal, gick förlorad för konstnärerna i regionen.⁵⁰ En av Auras huvuduppgifter blev att anordna utställningar, det var vanligt att konstnärer gick samman för att lättare kunna hyra in sig i lokaler där de kunde ställa ut.⁵¹ Men bristen på lokaler var stor. I ett brev till drätselkammaren bad man att få utnyttja Svartbrödersklostret vid Mårtenstorget i centrala Lund som lokal, vilket man fick. Detta har varit Auras huvudkvarter sedan 1 januari 1929 och man håller fortfarande regelbundna utställningar där. Byggnaden heter idag Krognoshuset. Föreningen skulle vara en sammanslutning av konstnärer och konstvänner och ha till uppgift att stödja konstnärligt arbete och sprida kunskap om konst, då främst den skånska. Man gav fram till 50-talet ut publikationer om konst och konstnärer för att uppfylla detta mål. Från början var de två delarna av föreningen - konstnärgruppen och konstvännerna, nära förbundna med varandra, flera av personerna i styrelsen var nära vänner till konstnärerna. Med tiden gled de längre ifrån varandra, men det står klart att anledningen till att gruppen har överlevt är att de, till skillnad från många andra grupper från samma tid, har två ben att stå på. Under 60-talet började man ta in konstnärer från andra delar av Sverige och hade en uttalat ”modern” inriktning som finns kvar idag. Auragruppen har genom tiderna haft många

⁴⁶ Robertson & Weimarck, *Konst i Skåne 1954-1974*

⁴⁷ Författare okänd, *AURA*, utställningskatalog.

⁴⁷ Roosval, Johnny & Lilja, Gösta, *Svenskt konstnärslexikon*, 3 bandet, s.224

⁴⁸ Roosval, Lilja, s. 224

⁴⁸ Nilsson, <http://www.eslov.se/upplevagora/konst/skulpturer/ledaochsvanen.10644.html>

⁴⁹ Aspelin, Gert, *Konstföreningen Aura 75 år*, s.7

⁵⁰ Oredsson, Lars- Göran, *Konst i Skåne 1904-1984*, s.41

⁵¹ Aspelin, s.7

konstnärer som medlemmar, våren 2012 hade man 63 konstnärer knutna till sig.⁵² Flera av dessa har också blivit och är kända namn i andra delar av Sverige och världen. Aura är ett exempel på att bara för att man tillhör samma sammanslutning måste man inte skapa samma sorts konst.

”Prima Vera”, 1956

Historia

I början av 1956 blev Eslövs konstråd inbjudna att komma till Finnhults gård i Snogeröd, strax öster om Eslöv, för att titta på en konstsamling.⁵³ Civilingenjör Erik B. Lundberg, född i Stockholm och känd konstsamlare, hade efter att 1937-1943 varit bosatt i Italien återvänt till Sverige och då köpt Finnhults gård. Konstrådet erbjöds att köpa ur samlingen han hade med sig hem och man fastnade för en cirka en meter hög skulptur av en ung flicka – *Prima Vera*.⁵⁴

Bild 4. Prima Vera

Namnet är latin och betyder våren eller tidig vår. Hur det skall skrivas har det genom åren rått oenighet om och både *Prima Vera* och *Primavera* dyker upp i olika sammanhang som benämning på skulpturen. Det kom nog som lite av en överraskning för konstrådet att helt plötsligt ha köpt ännu en skulptur även om många ansåg att staden behövde mer konstnärlig utsmyckning.⁵⁵ Stadsparken hade vid den här tiden två mindre skulpturer och vid trekanten fanns den några år tidigare uppsatta *Leda och svanen* men annars var det ont om offentlig konst i Eslöv. Var denna nya skulptur skulle placeras visste man vid inköpet inte men förslag fanns det gott om. När våren kom hämtade man skulpturen från Finnhults gård och konstrådet tog kontakt med planteringsstyrelsen, som hade hand om planteringar och parker i staden, för

⁵² Författare okänd, ”Nya medlemmar i konstnärgruppen”, [konstforeningena.se](http://www.konstforeningena.se/aktuellt.html), <http://www.konstforeningena.se/aktuellt.html>, senast läst: 13-01-04

⁵³ [Osign], ”Eslöv får snart ny skulptur”, *Arbetet*, 56-02-12

⁵⁴ Helen Nilsson, ”Prima Vera”, [eslovskommun.se](http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/primavera.10647.htm), <http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/primavera.10647.htm>, senast läst: 12-11-27

⁵⁵ *Arbetet*, 56-02-12

att tillsammans komma överens om bästa platsen att ställa henne på.⁵⁶ Man var överens om att bästa stället skulle vara den förhållandevis nya planteringen bakom dåvarande rådhuset bredvid Eslövs kyrka.⁵⁷ Så blev det också, på sockel av granit mitt ibland ett hav av blommor ställdes skulpturen, som av konstrådet kallades en av stadens främsta skulpturer, upp i maj 1956.⁵⁸ Fortfarande idag är detta en flicka som många Eslövsbor är mycket förtjusta i och hennes rykte som en av stadens bästa skulpturer lever kvar.⁵⁹ Skulptören bakom *Prima Vera* är Michele Paszyn en polsk konstnär född 1903. Han bodde och arbetade i Toscana Italien och dog 1970.⁶⁰

Första placeringen

Planteringen där *Prima Vera* blev placerad 1956 är en relativt undanskymd plats i staden i skuggan av Eslövs kyrka och gamla rådhuset. En plats som nog kan anses relativt okänd för många Eslövsbor. Den öppna gräsytan ligger in mot den del av Eslöv som kallas ”gamla trädgårdsstaden” där de stora stenvillorna från början av 1900-talet finns.⁶¹ Det kan tyckas passande med en skulptur av mer klassiska mått i en sådan omgivning. Det är inte många meter till Stenberget och Eslövs folkhögskola härifrån.

Eslövs kyrka invigdes 1891 men då som Vestra Sallerups kyrka.⁶² Det är inte förrän 1952 som man bytte namn på socknen, och därmed också kyrkan, till Eslövs kyrka. Man refererar ofta till så kallad ”Eslövsgotik” för att beskriva stilen på kyrkan som är i rött tegel. Rådhuset byggdes 1892 som skola, Elementärskolan - Eslövs privata högre läroverk.⁶³ 1909 fick skolan flytta ut då lokalerna, tack vare tillväxten i bygden, hade blivit för små. Man flyttade istället in i det som idag heter Ekenässkolan. Huset såldes till det som då var köpingen Eslöv och blev kommunalhus. 1926 behövde huset byggas om för att till fullo kunna uppfylla sin roll som råds och tingshus. 1982 stod det nya rådhuset på Gröna torg 2 klart och kommunens organisation flyttade då dit. Det gamla rådhuset bebos idag av Eslövs kulturskola som 2011 fick en ny frontfigur att ståta med.

⁵⁶ [Osigh], ”Primavera väntar på placering”, *Arbetet*, 56-04-01

⁵⁷ [Osigh], ”Primavera på rätt plats”, *Arbetet*, 56-05-12

⁵⁸ Sylve Andersson, ”Skulptur stals i stadsparken”, *Sydsvenskan*, 96-05-14

⁵⁹ Nilsson, <http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/primavera.10647.htm>, senast läst: 12-11-27

⁶⁰ Nilsson, <http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/primavera.10647.htm>, senast läst: 12-11-27

⁶¹ Författare okänd, *En stadspromenad i Eslöv*, turistbroschyr, 2012, s. 11

⁶² Författare okänd, turistbroschyr, 2012, s. 9

⁶³ Författare okänd, turistbroschyr, 2012, s. 9

Bild 5. Gamla rådhuset, idag kulturskolan

Försvinnande och omplacering

1956 placerades *Prima Vera* i planteringen norr om Eslövs kyrka och där skulle hon stanna kvar orörd i 40 år till glädje för många Eslövsbor. Men en morgon i maj 1996 upptäckte en parkarbetare att där inte längre fanns någon skulptur i parken.⁶⁴ Kvar fanns endast fundamentet. Polisen misstänkte att det kunde rör sig om en liga. Tidigare under våren hade två andra skulpturer, en italiensk marmorskulptur och en kopia av Milles *Europa och tjuren*, stulits från gods i Malmö och Sjöbo. Dessutom hade tavlor försvunnit från både Malmö museum och ett galleri i Lund.⁶⁵ Man hade inga ledtrådar att gå efter vid stölden i Eslöv och det såg ut som att utredningen skulle läggas ner. Sockeln skulle i så fall få stå kvar tom då kulturförvaltningen inte hade råd med några nya konstinköp. Men bara några dagar senare visade det sig att skulpturen förmodligen inte blivit stulen, det hade snarast rört sig om skadegörelse när den hade slitits av sin sockel för att sen slängas i ett undanskymt hörn av parken. En förbipasserande hade hittat skulpturen men inte vetat var den hörde hemma och den fick därför följa med hem till Höör.⁶⁶ Där låg den några dagar innan personen lämnade in den till polisens hittegodsavdelning. Kopplingen till de andra konststölderna i Skåne avskrevs därmed och efter några dagar sattes statyn upp på samma plats igen.

2009 var det dags igen. Efter en stökig helg i mars med mycket aktivitet runt kulturskolan upptäcktes på måndagsmorgonen att statyn var borta.⁶⁷ Man hade lärt sig något från förra gången och letade i buskarna runt kyrkan för att se om hon fanns där den här gången också. Men man hade inte samma tur. Första tanken hade dock varit att det var kommunen själv som var ansvarig för ”försvinnandet”. Man hade ett rullande schema för rengöring av stadens skulpturer och *Prima Vera* var näst i tur, men det visade sig snabbt att det inte var kommunen som hade plockat ner henne.⁶⁸ Försvinnandet gjorde att frågan om hur man skyddar den offentliga konsten kom upp, igen. Det var ju inte första gången *Prima Vera* försvunnit och i

⁶⁴ Malin Enokson, ”Statytjuvar slog till för tredje gången”, *Arbetet*, 96-05-14

⁶⁵ Enokson, 96-05-14

⁶⁶ Malin Enokson, ”Eslövsstaty hittades i park”, *Arbetet*, 96-05-17

⁶⁷ Helena Svensson, ”Var är väna Vera?”, *skanskan.se*,
<http://www.skanskan.se/article/20090310/NYHETER/34937538/-/var-ar-vana-vera>, senast läst: 12-12-04

⁶⁸ Svensson, <http://www.skanskan.se/article/20090310/NYHETER/34937538/-/var-ar-vana-vera>, senast läst: 12-12-04

Flyinge hade tjuvar varit på häststatyer, den ena hade de tagit men den andre hade räddats och fick i fortsättningen stå inomhus. Tjuvarna försökte även i Eslöv men här upptäcktes det och den utsatta skulpturen plockades ner.⁶⁹ Efter två dagar hittades *Prima Vera* åter. Även den här gången hade hon blivit slängd i buskarna, men uppe vid vattentornet. Två personer som var ute och geocachade, skattjakt med GPS, hittade henne.⁷⁰ Kultursekreteraren Ulrika Odénius blev mycket glad när hon fick beskedet. När hon först hade fått höra om försvinnandet hade Odénius befarat det värsta - att skulpturen hade dumpats i Trollsjön. Skulpturen blev skadad i foten när hon drogs loss från sockeln så detta skulle åtgärdas innan skulpturen kunde sättas tillbaka. Hon skulle även få den planerliga tvätten innan återplacering.

Efter det hoppades Odénius att *Prima Vera* skulle trivas och stanna kvar på sin plats.

Men tydligen inte. Bara någon månad senare, i maj, upptäckte en morgonpromenerande Eslövsbo en måndagsmorgon att skulpturen inte stod på sin sockel.⁷¹ Kultursekreterare Odénius kontaktades, men det dröjde inte länge innan hon fick ett nytt samtal – från polisen. En familj på Sturegatan hade på söndagen hittat skulpturen, slängd i deras trädgård. Man hämtade tillbaka skulpturen, men man satte inte upp henne igen. Istället ville man hitta en ny plats åt henne, en plats som var mindre utsatt.

Det blev ingen stor flytt för *Prima Vera*. Istället för att stå i planteringen bredvid kyrkan sattes hon 2011 framför gamla rådhuset.⁷² Färre blommor och björkar men lättare för stadens invånare både att beundra och hålla koll på skulpturen. Speciellt med tanke på att hon nu även fick egen belysning.

”Morgon”, 1959

Historia

Skulpturen *Morgon* tillverkades redan 1935 av konstnären Nils Möllerberg.⁷³ Men till Eslöv kom den inte förrän 1957.⁷⁴ Man kan då läsa i en notis i *Sydsvenskan* att konstrådet nyligen köpt in en ny skulptur kallad *Morgon* till staden. Tanken är att den skall sättas ut i någon av stadens parker men då det just nu är sen höst lämpar det sig inte att bestämma vilken än, det får vänta till varmare dagar. Så länge står skulpturen i det nybyggda medborgarhusets foajé. Tittar man i konstrådets handlingar för året kan man dock bli lite förvirrad. Där står att man ger i uppdrag åt kapten Arne G. Holst att på Bukowskis konstauktion köpa en statyett av Möllerberg döpt till *Ung flicka*, men inget om en skulptur kallad *Morgon*.⁷⁵ Man kan tänka sig att de antingen har fått namnet fel men att det är samma skulptur eller att det rör sig om ett annat av Möllerbergs verk. I en bilaga till drätselkammaren från året efter, 1958, nämns

⁶⁹ Svensson, <http://www.skanskan.se/article/20090310/NYHETER/34937538/-/var-ar-vana-vera>, senast läst: 12-12-04

⁷⁰ Helena Svensson, "Statyn 'Prima Vera' hittad igen", *skanskan.se*, <http://www.skanskan.se/article/20090312/NYHETER/653693731>, senast läst: 12-12-04

⁷¹ Helena Svensson, "Vilsna Vera väntade i villaträdgård", *skanskan.se*, <http://www.skanskan.se/article/20090518/NYHETER/982354023/-/vilsna-vera-vantade-i-villatradgard>, senast läst: 12-12-04

⁷² Ulrika Odénius, mailintervju, 12-11-14

⁷³ Eve Olsson, "Möllerbergs 'Morgon'", *Skånska Dagbladet*, 92-02-18

⁷⁴ [Osign], "'Morgon' i Eslöv", *Sydsvenskan*, 57-11-10

⁷⁵ Konstrådet, protokoll, 57-10-15

skulpturen *Ung flicka* igen.⁷⁶ Det står att man köpt in den och att den är placerad i medborgarhusets foajé. Vidare står det att Eslövs sparbank har erbjudit sig att skänka skulpturen till staden, med andra ord får staden tillbaka det belopp man lagt ut på inköpet av skulpturen. Allt detta stämmer överens med *Morgon*.

Mycket riktigt köpte också sparbanken skulpturen av konstrådet för att vid en ceremoni i medborgarhuset den 2 juni 1959 skänka den till staden.⁷⁷ Stadsfullmäktiges ordförande rektor Joel Sallius var den som tog emot gåvan av sparbankens ordförande greve Carl Trolle-Bonde. Han var mycket tacksam för den fina gåvan och hoppades att fler skulle följa i sparbankens fotspår:

”Medborgerlig fostran och medborgerlig samverkan kan man karakterisera sparbankens verksamhet som. Detta medborgarhus vill på sitt sätt också fostra till medborgerlig samverkan.”⁷⁸

Bild 6-7, *Morgon*

Man hade från stadens sida värdjat om gåvor för utsmyckningen av det modernistiska medborgarhuset men statsfullmäktige själv hade också avsatt en viss summa pengar för inköp av konst till huset.⁷⁹

I de texter turistguiden tillgodoser om den offentliga konsten i Eslöv säger man att originalet till *Morgon* finns på Moderna muséet i Stockholm.⁸⁰ I tidningsartiklarna från invigningen nämns det att *Morgon* finns i tre exemplar.⁸¹ Förutom skulpturen i medborgarhuset finns en på Malmö museum och en på just Moderna muséet i Stockholm. Eve Olsson undersökte detta när

⁷⁶ Bilaga § 4 till drätselkammaren från Eslövs konstråd, 58-09-17

⁷⁷ [Osign], ”Eslöv fick konstverk av Eslövs sparbank”, *Arbetet*, 59-06-03

⁷⁸ [Osign], Utan titel, *Mellanskåne*, 59-06-03

⁷⁹ Olsson, *Skånska dagbladet*, 92-02-18

⁸⁰ Helena Nilsson, ”Morgon”, *eslovskommun.se*, <http://www.eslov.se/upplevadora/konst/skulpturer/morgon.10646.html>, senast läst: 12-11-27

⁸¹ [Osign], *Mellanskåne*, 59-06-03

han skrev om skulpturen i Eslöv 1992.⁸² Han har varit i kontakt med Per Österling på Malmö museum som bekräftar att de har ett exemplar av skulpturen. Söker man i Moderna museets samlingar hittar man också deras exemplar.⁸³ Men att en av dem skulle vara original och de andra kopiorna är inte helt riktigt. Per Österling säger att de rör sig om att konstnären har gjort tre avgjutningar från samma form, förmodligen utan ändringar mellan dem.⁸⁴ Han gör jämförelsen att det i sådana här sammanhang är svårt att tala om original precis som när man pratar om originalfotografier.⁸⁵

Adam Fischer, dansk skulptör och vän till Möllerberg, gav denna kommentar om verket *Morgon* när han såg det på en vernissage 1937:

”Den er saa naturalistisk, at den virker stiliseret.”⁸⁶

I den artikel om överlämnandet av skulpturen till staden som tidningen *Mellanskåne* skrev tog man också tillfället i akt att citera Fischer när han beskriver Möllerbergs konst:

”Formgivningen är så detaljerad som väl är möjligt; men trots de blanka polerade höjdpunkterna och den starka rörelsen verkar den hel och sluten, fast formad i sitt rum. Hans glädje över flickkroppens naturliga spänning och skönhet, den försiktighet varmed han försökt gå naturen nära har klarat teorier och problem och har skapat en skulptur så levande och äkta som man sällan ser.”⁸⁷

Att det är naturen som är Möllerbergs inspiration och ram för sin konst blir här klart uppenbart. För Möllerberg är detta den renaste och troligen ändå form av konst han kan tänka sig syssla med.⁸⁸ Även om tidsandan säger att man skall förkasta de mer akademiska inslagen väljer Möllerberg aldrig att abstrahera sina motiv.

Plats

Tanken med *Morgon* verkar vid inköpet ha varit att den, i likhet med de flesta andra av Eslövs stads skulpturer, skulle stå utomhus.⁸⁹ Men då man inte hade någon bestämd plats för den blev den tillsvidare placerad i medborgarhuset. Och där har den stått kvar sen dess. Men inte på grund av att man aldrig hittade någon park att ställa den i och glömde bort den. Men därför att när Eslövs sparbank ville skänka skulpturen till staden var det med tanken att den skulle stå just i medborgarhuset.⁹⁰ Man ansåg att detta var en passande plats då flera föreningar, även utanför Eslöv, hade möten och träffar här. På så vis kunde så många som möjligt få tillfälle att beskåda skulpturen.⁹¹

⁸² Olsson, *Skånska Dagbladet*, 92-02-18

⁸³ Moderna Museets samlingar, *modernamuseet.se*, <http://www.modernamuseet.se/Samlingen/Samlingen/Sok-i-samlingen/>, senast läst: 13-01-11

⁸⁴ Olsson, 92-02-18

⁸⁵ Olsson, 92-02-18

⁸⁶ [Osign], utan titel, *Svenska Dagbladet*, kritik till en utställning, 37

⁸⁷ [Osign], *Mellanskåne*, 59-06-03

⁸⁸ Johnny Roosval & Gösta Lilja, *Svenskt konstnärslexikon*, 4 bandet, s. 169

⁸⁹ [Osign], *Sydsvenskan*, 57-11-10

⁹⁰ Olsson, *Skånska Dagbladet*, 92-02-18

⁹¹ [Osign], *Mellanskåne*, 59-06-03

Medborgarhuset i Eslöv är ritat av Hans Asplund. 1947 utlyste Eslöv en arkitekttävling för det nya medborgarhuset som man planerade att bygga. Nyutexaminerad arkitekt och endast 26 år gammal vann Asplunds idé ”diagonal balans” över 158 andra.⁹² Byggnaden skulle uttrycka ”modern skönhet och kvalitet” och vara en plats för ”föredrag, dramatiska och litterära föreställningar, uppvisning i gymnastik, konstnärlig dans, filmvisning samt liknande tillställningar som icke äventyrar sunt och fostrande nöjesliv”.⁹³ Det är bildningen av medborgarna som är fokus för verksamheten i byggnaden och man kan därför inte släppa in vad som helst här. Att man har valt att placera *Morgon* just här blir då alltså ett led i denna bildning. Det är spännande att man från stadens sida strävar efter en byggnad med ”modern skönhet” både till utseende och när det gäller bekvämligheter, för att sedan placera ett uppenbart naturalistiskt och traditionsbundet verk inuti.

Asplund hittar inspiration till sin idé från det pågående arbetet med byggandet av FN:s lokaler i New York som han är inblandad i. Även här rör det sig om en modernistiskt inspirerad byggnad. Liksom FN byggnaden får medborgarhuset tre delar: en höghusdel till kontor, en låghusdel med restaurang och entré och en unik del, den så kallade ”struten”, där de fyra salarna för konferenser och uppträdanden finns.⁹⁴ Asplund ritade inte bara byggnaden utan även inredningen till den, både den fasta och den lösa. Medborgarhuset invigdes 1957 och 2001 blev det byggnadsminnesförklarat.

Bild 8.

Medborgarhuset i Eslöv.

⁹² Mats Edström, *Medborgarhuset*, turistbroschyr utgiven av Eslövs kommun 2012

⁹³ Edström, *Medborgarhuset*, turistbroschyr

⁹⁴ Edström, *Medborgarhuset*

När *Morgon* först kom till medborgarhuset placerades skulpturen i foajén.⁹⁵ Numera står den i andra änden av rummet intill eldstaden.

Bild 9. Eldstaden och Morgon på medborgarhuset.

Den står rätt nära väggen vilket gör att det inte går att gå runt skulpturen. Detta kan tyckas lite olyckligt då Möllerberg ofta la ner mycket tid på att utforma just ryggen på sina skulpturer och blev mycket skicklig på det.⁹⁶ *Morgon* är inget undantag. Man förstår bättre namnet på skulpturen och varför hon står med händerna på ryggen på ett sådant sätt om man kan se den bakifrån. Trots sin uttalat naturalistiska stil har Möllerberg här valt att utnyttja sin konstnärliga frihet. Han har frångått naturens lagar och lagt till en detalj i verket som bara syns på ryggen. Kvinnan gör sig redo för dagen och håller just på att klä på sig. Hon har frusit fast i det ögonblick hon sätter på sig sin Bh.

Bild 10-11

Morgon bakifrån

⁹⁵ [Osigt], *Sydsvenskan*, 57-11-10

⁹⁶ Roosval & Lilja, *Svenskt konstnärslexikon*, 4 bandet, s. 170
Lyberg, s. 484

Konstnären

Nils Möllerberg föddes 1892 på gården Tomarp i Österslöv utanför Kristianstad i Skåne.⁹⁷ 1908 endast 16 år gammal fick han åka till Köpenhamn och blev satt i lära hos bildhuggaren Anders Bundgaard. Detta efter att hans far hade blivit övertalad av en besökare på familjens fruktodling att pojken hade stor talang.⁹⁸ Åren hos Bundgaard, 1908-10, gav Möllerberg många praktiska kunskaper men den viktigaste lärdomen han fick var att studera naturen och arbeta efter modell när han skapade sina verk. Närheten till skulptursamlingarna på Glyptoteket och Kunstmuseet gjorde att han även fick en inblick i äldre tiders skulpturverk. 1910 flyttade han till Stockholm och kom i lära hos Christian Eriksson, där stannade han i två år för att 1912 göra ett återbesök i Köpenhamn.⁹⁹ Första världskriget innebar ett avbrott från studierna för militärtjänst och sedan återvändande till Skåne för att hjälpa till på fruktodlingen. Det var nära på att bli slutet på Möllerbergs karriär som konstnär. Men vid krigsslutet tog han upp skulpterandet igen och tillsammans med sin hustru Inga reste han till Paris 1919. De bosatte sig i Malakoff i norra Frankrike och stannade där till 1928. Under dessa år hämtade Möllerberg mycket inspiration från Rodin och Maillol men även från andra nordiska konstnärer som var bosatta här. Framförallt Bror Hjorth och Adam Fischer var betydelsefulla för Möllerberg och de skulle vara hans vänner livet ut.¹⁰⁰ Han och hustrun gjorde många resor under 20-talet, både till England, som man stannat i på vägen till Frankrike, Grekland och Italien.

I stort sett alla av Möllerbergs skulpturer är utförda på eget initiativ, undantagen är *Dexippos* ett monument över författaren Viktor Rydberg som beställdes 1927 av Göteborg men inte uppfördes förrän 1931 och då i Djursholm i Stockholm. Andra undantaget är *Sigyn* som står framför kemiska institutionen i Lund. Denna skulptur var Möllerbergs bidrag i en tävling utlyst av Statens konstråd 1940 som han vann.¹⁰¹ Förutom dessa gjorde han även porträttskulpturer och byster på beställning, som var det han huvudsakligen tjänade pengar på. Möllerberg var medlem i gruppen *De tolv* som bildades 1924. Gruppen bestod av konstnärer som lärt känna varandra i Paris på 10-talet under studietiden. Förutom Möllerberg var några andra medlemmar skulptörerna Ivar Johnsson och Emil Johanson-Thor.¹⁰² De räknas som en modernistgrupp och de flesta av konstnärerna i gruppen bekände sig till en ”måttfull modernism”.¹⁰³ Möllerberg var även med i *Färg och form*, ett konstgalleri och en försäljningsorganisation för konstnärer i Stockholm, som bildades 1932.¹⁰⁴ Tillsammans med Bror Hjorth drev han en skulpturskola i Stockholm mellan åren 1931-34.¹⁰⁵ Han medverkade i Skånes konstförenings årliga jurybedömda utställningar åren 1919, 24, 26, 29, 30-33, 1944-45 och 1950.¹⁰⁶

⁹⁷ Roosval & Lilja, s. 168

⁹⁸ A a, s. 169

⁹⁹ A a, s. 169

¹⁰⁰ Roosval & Lilja, s. 169

¹⁰¹ A a, s. 170

¹⁰² Lärkner, s. 196

¹⁰³ A a, s. 196

¹⁰⁴ A a, s. 196

¹⁰⁵ Roosval & Lilja, s. 169

¹⁰⁶ Robertson & Weimarck, *Konst i Skåne 1954-1974*

Även om Möllerberg tog inspiration från de antika skulpturer han mötte på sina resor anslöt han sig aldrig till nyklassicismen som rådde på 20-talet, han ansåg att den var alldeles för formsträng.¹⁰⁷ Möllerberg har räknats som naturalist eller realist, om än med klassiska inslag, som lägger stor vikt vid detaljer, något vissa har kritiserat honom för.¹⁰⁸ Att detaljer var viktiga för honom går att se i de många modellstudier och skisser han efterlämnade, de är inte bara idéer till verk utan även rena övningar för att hålla sig uppdaterad i hur människokroppen ser ut och beter sig.¹⁰⁹ Bror Hjorth beskrev detta drag som var typiskt för hur Möllerberg arbetade på följande vis:

”Hans kärlek till modellerna har fått smälta samman med hans kärlek till stenen.”¹¹⁰

Det var naturen, i form av stenen och de modeller han arbetade efter, som var bestämmande för slutresultatet. Han var inte fast i sina egna idéer för hur det borde se ut utan anpassade sig efter förutsättningarna och faktiska förhållanden. Om modellen såg ut på ett visst sätt fick skulpturen också göra det, han förskönade aldrig. Naturens skönhet var för honom redan perfekt.

Slutdiskussion

Ett av målen med denna undersökning var att undersöka konst som inte givits plats i konsthistorieskrivningen då man inte ansett den vara representativ. Detta resonemang baseras på tiden då de kom till Eslöv, men det är faktiskt bara en av skulpturerna som är tillverkad under 50-talet, nämligen *Leda och svanen*. De båda andra är tillverkade tidigare. Om man ser efter vad som står i konsthistoriska översiktsverk om 50-talet i Sverige hittar man inget eller väldigt lite om den typ av mer traditionsbundna lätt klassiserande konst jag har undersökt. Det är de abstrakta skulpturerna, gärna i nya material som betong, stål, glas eller blandtekniker, som synliggörs till exempel av Beate Sydhoff.¹¹¹ Samtidigt säger Thomas Millroth att uppbrottet från de akademiska och klassiska traditionerna inom skulptur kommer mycket senare än inom bildkonsten och att det är först på 50-60-talet som detta börjar märkas på allvar.¹¹² Detta kan tolkas som att de skulpturer jag har haft i min undersökning, Högboms *Leda och svanen*, Paszyns *Prima Vera* och Möllerbergs *Morgon*, kan anses typiska för sin tid, även om de kanske inte är direkt moderna i konsthistorisk mening. Att verk som dessa inte nämns i konsthistoriska översiktsverk framstår som aningen förlegat. Det upprätthåller en bild av dessa och liknande verk som mindre intressant konst då de inte strikt följer modernismens konsthistorieskrivning. Jag skulle vilja påstå att verk som de jag undersökt blir mer intressanta just för att de inte följer samma mönster. Det mönster konsthistorieskrivningen ger som norm inom konsten vid den här tiden snarare än verklighetens bild där många fler konstnärer, riktningar och material var inblandade än de som nämns i böckerna. Glappet mellan konsthistorien och konsten gör sig påmint.

Författare till konsthistoriska översiktsverk över modern konst gör sig själva till en form av

¹⁰⁷ Torsten Palmér, *Konst i Skåne 1904-1954*, s. 67

¹⁰⁸ Roosval & Lilja, s. 171

¹⁰⁹ A a, s. 171

¹¹⁰ Thomas Millroth, ”Måleriet och skulpturen” i: *Signums svenska konsthistoria, konsten 1915-1950*, s. 149

¹¹¹ Sydhoff, s. 42-50

¹¹² Millroth, s. 130-131

smakdomare. De väljer ut den konst som anses rätt och för vidare denna berättelse. Man vill framhålla den moderna konsten och deras ideal som motpoler till det akademiska och traditionsbundna. Men det är akademins metoder, som de presenteras av Maria Görts: hyllningen av det egna – förminskandet av den andre, läran om vad som är rätt/god konst och påståendet att denna konst är överallt och evigt gällande som man använder för att sprida detta budskap.¹¹³ Skillnaden ligger främst i vilket fokus man väljer att ha. Där den akademiska traditionen väljer att blicka bakåt och lära av mästarna vill den modernistiska traditionen se framåt och skapa nytt. Detta kan också ligga till grund för det urval man gör. Man kanske inte anser den konst som väljs bort som mindre intressant, men den passar inte in i konsthistorieskrivningen och får därmed stryka på foten. En stilla undran från min sida är då varför ingen författare av konsthistoriska översiktsverk valt att göra en kompletterande berättelse om konsten som lämnas utanför? Även om jag kan förstå att det skulle bli ett ganska omfattande verk.

Jag kan inte heller låta bli att undra om konstrådet i Eslöv valde dessa verk för att man själv var mer förtrogen med denna typ av konst och föredrog den framför den som konsthistorien klassar som modernistisk. Eller om man gjorde det för att lyfta fram den mer klassiska konsten för medborgarna som ett steg i den fostran och bildningstanke som levde stark vid tiden. Det kan också vara på grund av att modernismen inte slagit igenom lika brett inom skulptur än som den gjort inom till exempelvis arkitekturen, något som medborgarhuset vittnar om.

Att motiven för de tre skulpturerna är väldigt lika, alla avbildar unga nakna kvinnor, går inte att komma ifrån. Även här gör den mer klassiserande tradition som dessa skulpturer är skapade i sig påmind. De liknar inte alls de skulpturer exempelvis Sydhoff lyfter upp i sitt översiktsverk av svensk konst från den här tiden. Där nämns skulptörer som Arne Jones, Eric Grate och konkretisterna.¹¹⁴ För dem var det abstraherade motiv som gällde, även om de hade naturen som utgångspunkt, formerna var ofta mer öppna och man experimenterade både med material och med betraktarens upplevelse av rummet när man skapade dem. De verk jag har undersökt följer en akademisk och mer traditionell skulpturtradition där två av verken, *Leda och svanen* och *Prima Vera*, dessutom har inspirerats av antikens mytologi. I *Prima Veras* fall kan en förklaring till motivvalet och sättet den är utförd på vara platsen den är skapad, Italien, ett land präglad av sitt antika arv. Intressant i sammanhanget är Möllerbergs *Morgon*. Möllerbergs största inspiration var naturen och han ägnade många timmar åt att få sina verk så naturtrogna som möjligt, vilket innebar att han inte förskönade eller idealiserade som annars är vanligt inom akademisk konst, han var även noga med detaljer. *Morgon* skapades något tidigare än de andra, redan 1935, av en konstnär utbildad vid konstakademien i Köpenhamn. En detalj som också är intressant då Danmark annars brukar ses som lite före Sverige med nya strömningar inom konsten då det har en annan närhet till kontinenten. Ändå är det även här klart traditionella idéer som har påverkat konstnären i hans arbete. Förutom en liten detalj. Bh- spännat på ryggen. Det går emot både en klassiserande, akademisk tradition och den naturtrogenhet man förknippar med Möllerberg då Bh:n inte syns någon annanstans är på ryggen.

Källorna från tiden pekar på att alla de undersökta skulpturerna var mycket uppskattade av invånarna när de kom till staden. Många verkar ha tyckt verken behövdes och fyllde sin funktion som utsmyckning/försköning av staden bra. Ett av verken, *Leda och svanen*, väckte debatt när det skulle köpas in. Detta är en av de saker som nämns om verket på kommunens

¹¹³ Maria Görts, *Det sköna i verklighetens värld*, 1999, s. 27-69, 126- 154

¹¹⁴ Sydhoff, s. 38- 50

hemsida.¹¹⁵ Det står på hemsidan att debatten förmodligen berodde på motivvalet, att man inte ansåg det lämpligt med en skulptur som avbildade detta mytologiska motiv från antikens Grekland. Leda var gift med en hellensk kung och samtidigt älskarinna till guden Zeus. Att detta skulle vara orsaken till debatten om verket har jag inte hittat belägg för någonstans, därmed inte sagt att det inte kan vara sant.¹¹⁶ Men om jag utgår ifrån mina källor verkar det mer ha varit en ekonomisk och möjligen smakfråga som ledde till debatten. Verket köptes in för att man ansåg att planteringen Trekanten behövde en centralpunkt. För mig ger skulpturen även platsen en känsla av medvetenhet. I och med att skulpturen står där blir det planerat, inte bara en yta som blev över. Det blir en form av oas, något som kan behövas även i en liten stad som Eslöv.

Både då och nu beskriver man *Prima Vera* som ”en av stadens förnämsta kvinnostatyetter.” Det är intressant att det är den skulptur som, enligt min mening, är mest klassisk av de tre som också anses bäst av dem. Med dessa uttalanden verkar det också logiskt att skulpturen på senare tid har fått en mer central placering, där fler människor har möjlighet att se den, även om orsakerna till denna flytt var helt andra.

Av de undersökta verken är *Morgon* det som är skapat av den mest kända konstnären, trots detta känns verket för mig relativt anonymt. Det är till skillnad från de andra verken placerat inomhus och även om det är i en lokal som är öppen för allmänheten blir det ändå en barriär att korsa för att se det. Samtidigt är medborgarhuset, där verket är placerat, troligen en av Eslövs mest besökta byggnader så målet med att nå ut till många, som sparbanken hade när man skänkte verket, borde ses som uppfyllt. Men den i min mening anonyma placeringen bredvid eldstaden och det faktum att man inte har möjlighet att fullt ut uppleva verket då man inte kan se det från alla sidor gör att jag inte helt kan hålla med om att så är fallet. Läser man i de broschyrer som finns om medborgarhuset på turistbyrån står där inte heller någonting om att detta verk, eller för den delen andra som också finns i byggnaden, finns just här. Det enda konstverk som nämns i sammanhanget är ett verk som statens konstråd har medfinansierat kallat *Atlas/Intarsia* av Leonard Forslund, som kom till efter medborgarhusets restaurering 2004 och är placerat på en vägg i medborgarhusets foajé. Att man tar upp just detta verk kan bero på att *Atlas/Intarsia* är platsspecifikt och dessutom fast monterat medan övriga verk som finns i byggnaden är mobila.

Inom konsthistorieskrivningen framställs 1900-talet som århundradet då man på bred front bröt med traditionerna. Det är avant gardismens och modernismens århundrade. Det är åtminstone den bilden som ges i konsthistorisk litteratur om detta sekel. Min undersökning har syftat till att visa den mer glömda, eller kanske snarare gömda, sidan av konsten i dessa sammanhang. För även om det är en viss typ av konst som har fått mest uppmärksamhet betyder inte det att det är den enda typen av konst som skapades. Det är detta glapp mellan konsthistorieskrivningen och konsten som *Leda och svanen*, *Prima Vera* och *Morgon* påminner oss om.

¹¹⁵ Nilsson, <http://www.eslov.se/upplevagora/konst/skulpturer/ledaochsvanen.10644.html>, senast läst: 12-11-27

¹¹⁶ Jag har tyvärr fått nöja mig med den bild journalister och protokoll ger av händelsen eftersom jag inte har lyckats hitta några insändare eller liknande från privatpersoner.

Bildförteckning

Bild 1-2. Sidan 11, Helge Högbom, *Leda och svanen*, 1951, Foto: Malin Andersson 12-11-08

Bild 3. Sidan 12, Planteringen Trekanten, centrala Eslöv, Foto: Malin Andersson 12-11-13

Bild 4. Sidan 14, Michele Paszyn, *Prima Vera*, 1956, Foto: Malin Andersson 12-11-08

Bild 5. Sidan 16, Gamla rådhuset vid Västerlånggatan, idag kallas det oftast kulturskolan.
Foto: Malin Andersson 12-11-13

Bild 6-7. Sidan 18, Nils Möllerberg, *Morgon*, 1959, Foto: Malin Andersson 12-11-13

Bild 8. Sidan 20, Medborgarhuset i Eslöv, ritat av Hans Asplund, invigt 1957, Foto: Malin Andersson 12-11-13

Bild 9. Sidan 21, Eldstaden och skulpturen *Morgon* på medborgarhuset i Eslöv, Foto: Malin Andersson 12-11-13

Bild 10-11. Sidan 21, Nils Möllerberg, *Morgon*, 1959, skulpturen bakifrån, Foto: Malin Andersson 12-11-23

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Aspelin, Gert (redaktör/utgivare) & Lunds konsthall (utgivare), Katalog, *Konstföreningen Aura 75 år: Lunds konsthall/ Krognoshuset 15 November 2003- 6 Januari 2004*, Lund, Lunds konsthall, Grahn's Tryckeri AB, 2003

Edström, Mats, *Medborgarhuset*, turistbroschyr utgiven av Eslövs kommun, 2012

Eriksson, Yvonne & Mankell, Bia, "1950-2000", i: Johannesson, Lena red., *Konst och visuell kultur i Sverige 1810-2000*, Stockholm: Bokförlaget Signum AB, 2007, s. 225-246

Fagerström, Linda & Haglund, Elisabet red., *Plats, poetik och politik; samtida konst i det offentliga rummet*, Malmö, Bokförlaget Arena, 2010

Görts, Maria, *Det sköna i verklighetens värld: akademisk konstsyn i Sverige under senare delen av 1800-talet*, Bjärnum, Typsnittarna Prepress AB, 1999

Lidén, Elisabeth, *Sveriges konst 1900-talet, del 1. 1900-1947*, Uppsala, Almqvist & Wiksell Tryckeri, 2003, Sveriges allmänna konstförening

Lyberg, Louise, "1880-1980", "Skulptur" i: Lindgren, Mereth (medarbetare), *Svensk konsthistoria*, Lund: Bokförlaget Signum AB, 1986, s.483-484

Lärkner, Bengt, "1900-1950", i: Johannesson, Lena red., *Konst och visuell kultur i Sverige 1810-2000*, Stockholm: Bokförlaget Signum AB, 2007, s. 137- 222

Millroth, Thomas, "Måleriet och skulpturen" i: *Signums svenska konsthistoria, Konsten 1915-1950*, Lund: Bokförlaget Signum AB, 2002, s. 148-149

Millroth, Thomas, "Bildkonsten" i: *Signums svenska konsthistoria, Konsten 1950-1975*, Lund: Bokförlaget Signum AB, 2005, s. 130-131

Oredsson, Lars- Göran, *Konst i Skåne 1904-1984*, Simrishamn, Grafo- Tryck AB, 1985, Skånes konstförening 1985

Palmér, Torsten, *Konst i Skåne 1904-1954*, Malmö, Allhems förlag, 1954, Skånes konstförenings jubileumspublikation 1954

Robertson, Viola & Weimarck, Torsten, *Konst i Skåne 1954-1974*, Malmö, 1974, Tryckerigruppen i Malmö, Skånes konstförenings publikation

Roosval, Johnny (medarbetare) & Lilja, Gösta (medarbetare), *Svenskt konstnärslexikon: tiotusen svenska konstnärers liv och verk*, tredje (3) bandet Hahn- Lunderberg, Malmö, Allhems förlag, 1957 s. 224

Roosval, Johnny (medarbetare) & Lilja, Gösta (medarbetare), *Svenskt konstnärslexikon: tiotusen svenska konstnärers liv och verk*, fjärde (4) bandet Lundgren- Sallberg, Malmö, Allhems förlag, 1961, s.168- 171

Sydhoff, Beate, *Sveriges konst 1900-talet, del 2. 1945-1975*, Uppsala, Almqvist & Wiksell Tryckeri, 2003, Sveriges allmänna konstförening

Författare okänd, Utställningskatalog, *AURA*, Lund 1953

Författare okänd, *En stadspromenad i Eslöv*, Turistbroschyr utgiven av Eslövs kommun och Eslövs turistbyrå, 2012

Otryckta källor

Bilaga § 4b./ 1958, till Drätselkammaren i Eslöv, från Konstrådet i Eslöv, 58-09-17, Eslövs kommunarkiv

Konstrådet i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 50-09-25, Eslövs kommunarkiv

Konstrådet i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 51-05-17, Eslövs kommunarkiv

Konstrådet i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 51-06-01, Eslövs kommunarkiv

Konstrådet i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 57-10-15, Eslövs kommunarkiv

Odénus, Ulrika, förvaltningschef kultur och fritid Eslöv, mailintervju, 12-11-14

Stadsfullmäktige i Eslöv, sammanträdesprotokoll, 51-05-25, Eslövs kommunarkiv

Tidningsartiklar

Andersson, Sylve, ”Skulptur stals i stadsparken”, *Sydsvenska dagbladet*, 96-05-14

Enokson, Malin, ”Statytjuvar slog till för tredje gången; Bara fundamentet kvar i stadsparken i Eslöv”, *Arbetet*, 96-05-14

Enokson, Malin, ”Eslövsstaty hittades i park”, *Arbetet*, 96-05-17

Olsson, Eve, ”Möllerbergs ’Morgon’”, *Skånska dagbladet*, 92-02-18

[Osign], ”Trekanten får vacker skulptur till hösten?”, *Arbetet*, 51-05-18

[Osign], ”Leda och svanen inköptes i går för trekanten”, *Skåningen*, 51-05-25

[Osign], ”Fru Sandberg ansåg att Eslöv ej har råd med skulpturverk; Men statsfullmäktige tyckte annorlunda”, *Skåningen*, 51-05-26

[Osign], ”Eslöv har fått ett nytt konstverk”, *Arbetet*, 51-11-01

[Osign], ”Eslöv får snart en ny skulptur”, *Arbetet*, 56-02-12

[Osign], ”Primavera väntar på placering”, *Arbetet*, 56-04-01

[Osign], ”Primavera på rätt plats”, *Arbetet*, 56-05-12

[Osign], Titel okänd, (kritik till en utställning), *Svenska dagbladet*, 37

[Osign], ”’Morgon’ i Eslöv”, notis, *Sydsvenska dagbladet*, 57-11-10

[Osign], ”Eslöv fick konstverk av Eslövs sparbank”, *Arbetet*, 59-06-03

[Osign], Titel okänd, *Mellanskåne*, 59-06-03

Svensson, Helena, ”Var är väna Vera?”, *skanskan.se*,
<http://www.skanskan.se/article/20090310/NYHETER/34937538/-/var-ar-vana-vera>,
publicerad: 09-03-10, senast läst: 12-12-04

Svensson, Helena, ”Statyn ’Prima Vera’ hittad igen”, *skanskan.se*,
<http://www.skanskan.se/article/20090312/NYHETER/653693731>, publicerad: 09-03-12,
senast läst: 12-12-04

Svensson, Helena, ”Vilsna Vera väntade i villaträdgård”, *skanskan.se*,
<http://www.skanskan.se/article/20090518/NYHETER/982354023/-/vilsna-vera-vantade-i-villatradgard>, publicerad: 09-05-18, senast läst: 12-12-04

Webbsidor

Författare okänd, ”Nya medlemmar i konstnärsgruppen”, *konstforeningena.se*,
<http://www.konstforeningena.se/aktuellt.html>, senast läst: 13-01-04

Lagerwall, Ann, ”Eslöv i årtal, 1911-1951”, *eslovskommun.se (Eslövs kommun)*, Sidan uppdaterad: 12-10-03
<http://www.eslov.se/kommunpolitik/kommunhistoria/esloviartal19111951.7490.html>, Senast läst: 13-01-03

Moderna museets samlingar, sökning på hemsidan, *modernamuseet.se*,
<http://www.modernamuseet.se/Samlingen/Samlingen/Sok-i-samlingen/>, senast läst: 13-01-11

Nilsson, Helena, ”Leda och svanen”, *eslovskommun.se (Eslövs kommun)*, Sidan uppdaterad: 12-08-10,
<http://www.eslov.se/upplevgora/konst/skulpturer/ledaochsvanen.10644.html>,
Senast läst: 12-11-27

Nilsson, Helena, ”Morgon”, *eslovskommun.se (Eslövs kommun)*, Sidan uppdaterad: 12-07-06,
<http://www.eslov.se/upplevgora/konst/skulpturer/morgon.10646.html>, Senast läst: 12-11-27

Nilsson, Helena, ”Prima Vera”, *eslovskommun.se (Eslövs kommun)*, Sidan uppdaterad: 12-08-10,
<http://www.eslov.se/upplevgora/konst/skulpturer/primavera.10647.html>, Senast läst: 12-11-27